

Farmaceutski vestnik XIII, št. 7—10, 1962, str. 172—197.

8. Glej opombo št. 2, str. 258.

9. Glej opombo št. 1, str. 54.

10. Poročilo apotekarske sekcije sanitetnega oddelka Glavnega štaba NOV in PO Slovenije z dne 27. julija 1944 sanitetnemu oddelku Vrhovnega štaba NOV in PO Jugoslavije o stanju apotekarske službe, Zbornik dokumentov in podatkov sanitetne službe v narodnoosvobodilni vojni na Slovenskem 1941—1945, 2. knjiga, 1. julij—31. oktober 1944, Ljubljana 1983, str. 157—161.

11. Arhiv IZDG, fascikel 416 III/3a.

12. Glej opombo št. 3, str. 81—82.

13. Glej opombo št. 2, str. 260 in 262.

14. Glej opombo št. 10, str. 158.

15. Arhiv IZDG, fascikel 416 III/9.

16. Glej opombo št. 2, str. 262.

17. Glej opombo št. 3, str. 86—87.

18. Arhiv IZDG, fascikel 416 III/3a.

19. Glej opombo št. 2, str. 263.

20. Arhiv SRS, fond Lekarniška zbornica, št. spisa 795/41-3, (odslej LZ).

21. LZ, št. 272/41.

22. LZ, št. 230/41.

23. LZ, št. 1006/41-4.

24. Arhiv IZDG, fascikel 415/I.

25. Arhiv IZDG, fascikel 416/III f.

26. Glej opombo št. 1

ODDELEK ZA POŠTO, TELEGRAF IN TELEFON PRI POKRAJINSKEM NARODNOOSVOBODILNEM ODBORU ZA SLOVENSKO PRIMORJE IN TRST

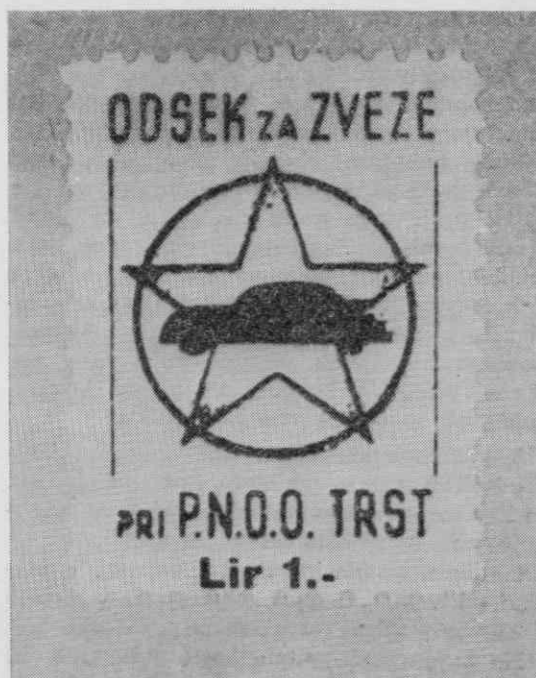
METKA GOMBAC

Ko se je takoj po osvoboditvi Slovenskega primorja in Trsta pričel diplomatski boj za priključitev tega ozemlja k Jugoslaviji, je Pokrajinski narodnoosvobodilni odbor (PNOO) za Slovensko primorje in Trst vpregel vse svoje sile v delo, zaradi katerega je bil ustanovljen že v času vojne. Spoprijel se je z nalogo vzpostaviti in organizirati narodnoosvobodilne odbore, ljudska sodišča, narodno zaščito, razne javne službe, prehrano prebivalstva, poskrbeti je moral za delovanje gospodarskih, trgovskih, obrtniških, industrijskih objektov, zdravstvenih ustanov, bančnih zavodov, obnoviti šolstvo itd. V majskih in junijskih dneh do podpisa beograjskega sporazuma 12. junija 1945, ko je imel PNOO oblastno funkcijo, sta se njegova široka dejavnost in vpliv odražala povsod in tudi po prihodu zaveznikov, ko je upravo cone A prevzela zavezniška vojaška uprava (ZVU) in po umiku jugoslovanskih enot, njegove prisotnosti ni bilo mogoče zanemariti vse do ukinitve PNOO februarja 1947. Med arhivskim gradivom PNOO sem izbrala eno od dejavnosti tega organa, ki je bila v veljavi zelo kratek čas, ni pa zato nič manj zanimiva in je značilna za čas takoj po osvoboditvi v Slovenskem primorju in Trstu.

Pri tajništvu PNOO se hrani odlok, ki nam portuje, da se je 4. junija 1945 ustanovil oddelek za pošto, telegraf in telefon, ki je bil kompetenten za vse zadeve pošte, telegrafa in telefona v Slovenskem primorju. Za načelnika je bil imenovan Milan Lenassi. Odlok sta podpisala predsednik PNOO Franče Bevk in tajnik dr. Bogdan Breclj.¹

Oddelek za pošto, telegraf in telefon je bil v okviru odseka za zveze in je med drugim skrbel tudi za izdajo znamk. Tako se leta 1945, takoj po osvoboditvi, pojavi znamka za 1 liro, oblikovana precej izvirno. Filatelistična stroka je sicer mnenja, da nima statusa znamke, ker ni vpisana v njihov katalog, pa tudi primerki te znamke so trenutno še zelo redki, da bi lahko rekli kaj več o tem.

Kot je razvidno iz slike, je na beli podlagi narisana v krogu modra zvezda, v sredini

je moder avto, zgoraj piše s tiskanimi črkami Odsek za zveze in spodaj pri PNOO Trst Lir 1.

Na znamko za 1 in 2 liri je opozoril že Branko Marušič v Primorskem dnevniku leta 1967, ko je predstavil knjigo dr. Franca Juriševiča *Primorska pošta skozi zgodovino*, kjer pravi, da je imel pošto internega značaja tudi PNOO v Trstu, in da je v obdobju takoj po osvoboditvi odsek za zveze pri PNOO izdal dve znamki.

Primerki znamke za 1 liro imajo zabeleženi tudi pri Centro del Collezionismo v Miljah. Zapis govori o pismu z glavo PNOO, ki je bilo iz Postojne poslano v Ajdovščino. Na zadnji strani tega pisma je bila nalepljena opisana znamka. Datum prihoda pisma v Ajdovščino je 11. junij 1946. Čeprav je uporaba znamke nepravilna, ugotavljajo tržaški strokovnjaki (zunaj tržaškega teritorija, eno leto po izdaji in le na hrbtni strani), je značilno to, da jo je uporabil isti odsek, ki jo je izdal, oziroma je nasledil tržaškega, ko so jugoslovanske čete odšle iz Trsta.

Znamka, ki se je našla med gradivom, tajništva PNOO,² je prav tako na hrbtni strani pisma, ki je bilo poslano tajništvu PNOO v Trstu, torej na tržaškem teritoriju.

Pa pogledjmo še usodo oddelka za pošto, telegraf in telefon pri PNOO. Prostore je imel v drugem nadstropju poslopja Direkcije pošte, telegrafa in telefona v Trstu od 4. junija 1945 pa do 25. julija 1945, ko so prišli okoli 11. ure dopoldan trije zavezniški oficirji in ukazali uslužbencem, naj takoj zapuste prostore. »Uradnikom je prepovedal (zavezniški oficir), da bi odnesli svoje spise, listine, arhiv, pisarniške stvari, žig ter svoje zasebne stvari, ki so se tam nahajale. Poklical je policijska stražnika, ki sta gledala, da kdo ne vzame s seboj zgoraj navedenih stvari, pokazal našim tovarišem na suknje, katere naj vzamejo in na vrata, na način, ki ni dostojen. Zagrozil jim je z aretacijami, če tega takoj ne izvršijo.«³ Tako beremo v protestu, ki ga je poslal PNOO za Slovensko primorje in Trst polkovniku Alfredu Bowmanu, višjemu oficirju za civilne zadeve ZVU XIII. korpusa v Julijski krajini. Zahtevali so še, da vrnejo oddelku:

1. »vse one stvari, uradne spise, pisarniške potrebščine in podobno, kar jim pripada in kar so prinesli v stavbo ter njihove zasebne stvari, ki so ostale tam, in da:

2. dopustijo našim uradnikom, da v prisotnosti Vaših oficirjev odberejo in odnesejo iz stavbe PTT v Trstu stvari pod točko 1.«⁴

Na ta protest je odgovoril polkovnik H. P. Robertson, namestnik višjega oficirja

za civilne zadeve ZVU, ki potrjuje, da so bili poštni uradniki odstranjeni iz prostorov Direkcije PTT v Trstu z njegovim soglasjem, saj po njegovem mnenju ni bilo vzroka, da bi tam bili, in dodaja formulacijo, ki se je pojavljala kot odgovor na neštete proteste PNOO v tistem času, da je PNOO pač le posvetovalni in ne oblastni organ od beograjskega sporazuma dalje in da kot tak nima moči postavljati uradnikov, ki naj bi ga zastopali oziroma delali zanj. Zagotavlja pa tudi, da bo naročil, da lahko uradniki vzamejo stvari, ki ne pripadajo Direkciji PTT.⁵

Očitno je, da je poseg ZVU botroval temu, da arhiva, znamk, štamplik itd. oddelka za zveze in oddelka za pošto, telegraf in telefon ni v arhivu PNOO za Slovensko primorje in Trst. Znamke se verjetno še najdejo pri zbirateljih, od oddelka pa je ohranjenih le nekaj dopisov, ki nam pričajo o njegovem obstoju.

Še en dokument z dne 8. avgusta 1945 nam potrjuje, da je oddelk za pošto, telegraf in telefon pri PNOO v kratkem času svojega delovanja skrbel tudi za to, da je bila pošta opremljena z ustreznimi znamkami. Filatelistično društvo »Jadran« iz Splita se obrača na vodstvo PNOO, naj jim zagotovi kompletne znamke (če je možno vsaj 200), o katerih so slišali, da so že zunaj.

Odgovor z dne 29. avgusta 1945, ki ga je tajništvo PNOO poslalo v Split, sicer z žalostjo ugotavlja, da jim ne morejo ustreči, ker nič nimajo, saj so jim zavezniki v juliju 1945 vse zaplenili, z veseljem pa pozdravljajo njihovo iniciativo in upajo, da bo akcija za zbiranje znamk iz Slovenskega primorja in Trsta prinesla »uspešne sadove«.⁶

OPOMBE

1. Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani (dalje navajam A IZDG), fond Pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora za Slovensko primorje in Trst (dalje navajam PNOO) fasc. 4/IV, odlok o ustanovitvi oddelka za pošto, telegraf in telefon, 4. junija 1945.

2. A IZDG, PNOO fasc. 6/III, kuverta z znamko, naslovljena na tajništvo PNOO, leta 1946.

3. A IZDG, PNOO fasc. 77/III, protest PNOO polkovniku A. Bowmanu zaradi prisilne izselitve iz prostorov Direkcije PTT v Trstu.

4. prav tam.

5. A IZDG, PNOO fasc. 77/III, odgovor polkovnika Robertsona na protest PNOO v zvezi s prisilno izselitvijo.

6. A IZDG, PNOO fasc. 4/IV, pismo tajništva PNOO, poslano filatelističnemu društvu »Jadran« v Splitu.